

Jolanta Sajdera

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Nauczyciel pokorny czy zakotwiczony?

Recenzja książki Hanny Kędzierskiej *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI.*

KONTEKSTY – WZORY – POŁA DISKURSU,

Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, ss. 373.

Konsekwencje polskiej transformacji ustrojowej są stałym obiektem badań przedstawicieli różnych dziedzin nauki. Jednym z problemów podejmowanych przez badaczy są implikacje przebiegu zmian ekonomiczno-społecznych dla Polaków aktywnych zawodowo w czasach przed i po przekształceniach systemowych. Śledząc publikacje, poświęcone temu zagadnieniu można zauważyć, że ujmowane jest ono przez szereg wątków, dotyczących np. pojawienia się obok siebie sektora prywatnego i państwowego¹, zróżnicowania w stabilności pracy² czy merytokracji kadrowej we współczesnych polskich instytucjach³.

Jeszcze inny wątek dotyczy wzorów kariery zawodowej Polaków „doświadczających i doświadczonych przez transformację systemową w Polsce po 1989 roku”⁴. Do takich grup, objętych badaniami, zaliczani są robotnicy jako przedstawiciele społeczeństwa szczególnie aktywnie uczestniczącego w transformacji, ale też przedstawiciele zawodów związanych z biznesem, dla skonstruowania sposobu odczuwania postępującej prywatyzacji z pracownikami etatowymi.

¹ M. Marody, *Kulturowe aspekty zmiany społecznej*, [w:] *Między rynkiem a etatem. Społeczne negocjowanie polskiej rzeczywistości*, M. Marody (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.

² B. Sławecki, *Zatrudnianie po znajomości. Kapitał społeczny na rynku pracy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.

³ M. Kwiatkowski, *Nieprzejrzystość. Bariery merytokracji kadrowej w sektorze publicznym*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2011.

⁴ M. Domecka, A. Mrozowicki, *Robotnicy i ludzie biznesu. Wzory karier zawodowych a zmiana społeczna w Polsce*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2008, nr 1, t. 4, s. 137.

Należy jednak pamiętać, że także inne grupy zawodowe podlegały i podlegają trudowi wyłaniania się nowego systemu społeczno-ekonomicznego, któremu towarzyszy odczuwanie tymczasowości i niepewności o przyszłość. Nowe wyzwania, jakie przynosi stale dokonująca się zmiana mogą wyzwoić u aktorów społecznych postawę aktywną w poszukiwaniu własnego miejsca w nowej rzeczywistości lub postawę pokory wobec odczuwania własnych ograniczeń, preferującą pogodzenie z własną niemożnością.

Polscy nauczyciele są jedną z grup zawodowych, która doświadczyła skutków transformacji ustrojowej nie tylko w sferze osobistej, ale także w sferze pracy, w efekcie (wciąż trwającego) procesu modernizacji systemu oświaty. Hanna Kędzierska, której zainteresowania poznawcze od lat koncentrują się na uwarunkowaniach pełnienia roli zawodowej przez nauczycieli⁵, podjęła w swoich badaniach ważny problem powiązań pomiędzy przebiegiem procesu modernizacji polskiej oświaty a biografią zawodową nauczycieli. W publikacji zatytułowanej *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI. KONTEKSTY – WZORY – POLA DISKURSU* autorka już we *WSTĘPIE* podkreśliła, że chociaż badania dotyczące tej grupy społecznej obejmują szerokie spektrum, to zwykle dotyczą one aspektów związanych z kompetencjami do zawodu czy problematyką (nie do)kształcenia, zaś rzadko podejmowany jest „subiektywny aspekt pracy” nauczyciela (s. 13). Autorka podjęła się tego zadania przez badanie sposobów doświadczania przez nauczycieli własnego zawodu, przypisywanych znaczeń i definiowania siebie i swojej sytuacji pracy.

Publikacja H. Kędzierskiej składa się z pięciu rozdziałów, które pozwalają na śledzenie zarówno koncepcji teoretycznej podjętego problemu, jak i stopniowo odkrywanych znaczeń, jakie badani nauczyciele nadawali swoim doświadczeniom socjalizacji zawodowej.

W rozdziale pierwszym autorka definiuje „pojęcia uwrażliwiające”⁶: praca – socjalizacja – kariera, na które można spojrzeć jako na łańcuch przyczynowo-skutkowy funkcjonowania człowieka aktywnego zawodowo. Przedstawiając transformację znaczenia pracy w przebiegu rozwoju społeczeństw wskazuje na te czynniki, które sprzyjały zmianie jej charakteru, aż po czasy współczesne, kiedy to „nowa ekonomia [...] tworzy trudne i wymagające środowisko pracy” (s. 27), także dla zawodu nauczyciela. Autorka wnikliwie rozwija ten wątek, istotny dla podjętego w publikacji problemu i powołując się na opracowania, dotyczące krytyki późnej nowoczesności wskazuje na takie

⁵ H. Awerianow (obecnie Kędzierska), *Nauczyciel wobec zmian edukacyjnych – źródła oporu*, WSP, Bydgoszcz 1996, nieopublikowana praca doktorska.

⁶ H. Blumer, *Interakcjonizm społeczny. Perspektywa i metoda*, przekł. G. Woroniecka, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2007, s. 114-118.

jej cechy jak nowe formy zaufania, nowe formy ryzyka, nieprzejrzystość i niepewność sytuacji społecznej, jako wpływające na pracę nauczycieli. Przytacza argumenty, pozwalające dostrzec, że współczesne, trudne realia pracy zawodowej dotyczą w takim samym stopniu nauczycieli jak i inne grupy zawodowe, jednak przez ujmowanie pracy jako doświadczenia biograficznego można poszerzyć wiedzę o specyfice zawodu nauczyciela, w którym szczególnie miejsce zajmuje praca z ludźmi.

Kolejnym krokiem autorki jest zdefiniowanie kategorii stawania się (socjalizacji zawodowej) i kariery zawodowej na podstawie współczesnych teorii społecznych, do których zalicza perspektywę funkcjonalistyczno-strukturalną, interpretatywną oraz krytyczną. Prezentując obecny stan badań nad socjalizacją zawodową nauczycieli, Kędzierska przyjmuje za kryterium porządkujące trzy etapy, przez które ona przebiega. Zalicza do nich etap wczesnych doświadczeń, związanych z motywami wyboru zawodu, etap kształcenia profesjonalnego przyszłych nauczycieli oraz adaptację zawodową i funkcjonowanie w miejscu pracy nauczyciela (s. 52). Zdaniem badaczki, w Polsce nadal dominuje paradygmat funkcjonalistyczny w badaniu mechanizmów socjalizacji zawodowej nauczycieli, jednak coraz częstsze stosowanie metodologii badań jakościowych powoduje poszerzanie się podejścia empirycznego o perspektywę krytyczną lub interpretatywną, koncentrującą się na świecie przeżyć jednostki.

Pojęcie kariery, któremu przede wszystkim poświęcona jest książka, wywodzi autorka z nurtu badań socjologicznych, opisujących „zmiany sekwenjacji ról i pozycji zawodowych jednostek, które dokonują się w przebiegu życia człowieka w różnych sektorach gospodarki” (s. 79). Definiując pojęcie kariery, sięga także do innych, poza socjologią, dziedzin nauki, wśród których nie ma jednak pedeutologii, gdyż, zdaniem autorki, nie dostrzegła ona do tej pory możliwych powiązań zawodu nauczyciela z karierą. Dalsza prezentacja zakresu definicyjnego tego pojęcia prowadzona jest poprzez ukazanie odmiennych obrazów kariery w funkcjonalizmie i socjologii interpretatywnej, które różnicują udział jednostki w budowaniu kariery. W pierwszym paradygmacie to instytucja narzuca jednostce drogę realizacji aspiracji zawodowych, a dzięki przewidywalności społecznie wytworzonych wzorów kariery „stwarza jednostce gwarancję występowania ładu w systemie aksjologicznym” (s. 85). Z kolei w paradygmacie interpretatywnym kariera wynika z aktywnego udziału jednostki w organizacjach, które są areną działań, wydarzeń, konfliktów, jak przytacza autorka za Anselmem L. Straussem. Dokonując analizy literaturowej różnych ujęć kariery w tym właśnie paradygmacie zwraca uwagę na jej wymiar subiektywny, który wciąż ulega przebudowywa-

niu i weryfikowaniu z obiektywnym wymiarem rynku pracy. Także istotny jest wymiar temporalny kariery, a więc relacji między przeszłością a teraźniejszością w zakresie zdobytych doświadczeń zawodowych, ale także aspiracji i oczekiwań, które zmieniają się w czasie. Kędzierska przytacza także sposoby interpretowania kariery w perspektywie kultury organizacji, a następnie wprowadza czytelnika w syntetycznie ujętą definicję kariery, jako „rozwijającą się w czasie sekwencję doświadczeń człowieka związaną ze sferą pracy” (s. 92). Wskazuje w ten sposób na własne rozumienie tego pojęcia, którego badanie będzie prowadzić z perspektywy jednostki.

Ostatni podrozdział części teoretycznej poświęca prezentacji aktualnego stanu badań, dotyczących różnych aspektów trajektorii karier nauczycielskich, przedstawiając różne propozycje ujmowania faz życia zawodowego nauczycieli, jak np. wyniki projektu badawczego VITAE, prowadzonego przez Christophera Day’a (s. 96), a także mniej znane badania krytycznych obszarów w rozwoju nauczyciela Lyndy Measor (s. 99). Ten szeroki przegląd literatury anglojęzycznej zestawia ze skromnym, jej zdaniem, dorobkiem polskich badaczy. Zauważa, że dominujący nurt problematyki adaptacji nauczyciela do zawodu pomija dalsze fazy aktywności zawodowej, a „bezrefleksyjne założenie o posiadaniu przez każdego nauczyciela potrzeb rozwojowych i samorealizacyjnych” (s. 104), obniża zainteresowanie badaczy doświadczonymi pedagogami. Wymienia nieliczne w polskiej pedeutologii publikacje, które dotyczą subiektywnego wymiaru bycia nauczycielem (Kwiatkowska, Ligus, Zamorska), uzasadniając w ten sposób konieczność własnego wkładu badawczego w tej dziedzinie badań.

Rozdział drugi autorka poświęca na przedstawienie założeń podjętego przedsięwzięcia badawczego. Celem badań uczyniła Kędzierska analizę interakcyjnego i procesualnego wymiaru reorganizacji życia zawodowego nauczycieli zaangażowanych w projekt modernizacji oświaty (s. 138). Przejrzyście argumentuje wybór paradygmatu interpretatywnego, odnoszącego się do indywidualnych doświadczeń jednostek, co wiąże z zastosowaniem metodologii badań jakościowych. Dokonuje rzetelnej prezentacji założeń epistemologicznych, wykazując dużą wiedzę, dotyczącą sposobów budowania koncepcji badań. Poprzez odnoszenie się do założeń interakcjonizmu symbolicznego uzasadnia przyjęcie teorii ugruntowanej B. Glasera i A. Straussa jako strategii badań własnych. Drogą poznania subiektywnych doświadczeń aktorów społecznych – pięćdziesięciu dwóch nauczycieli – uczyniła badanie ich historii życia, zawartych w biografiiach zawodowych. Procedurę badawczą wyznaczają trzy obszary problemowe: praca jako doświadczenie biograficzne, socjalizacja zawodowa nauczyciela oraz zmiany społeczne, dotyczące wdra-

żania i modyfikacji reform oświatowych od 1999 roku. Te zagadnienia znalazły syntetyczne ujęcie w postaci pytań badawczych, które, jak podkreśliła autorka, stanowiły wstępną konceptualizację, otwartą na nowe wątki, które pojawiały się w trakcie badań terenowych.

Zastosowaną przez Kędzierską techniką zbierania danych był biograficzno-narracyjny wywiad tematyczny, przeprowadzany zgodnie ze schematem Fritza Schützego, a także notatki terenowe, które powstawały wtedy, gdy badani uzupełniali swe wypowiedzi już po wyłączeniu dyktafonu. Sposób doboru grupy badanej był podyktowany z jednej strony poszukiwaniem nauczycieli, którzy byli w zawodzie jeszcze przed rokiem 1999 oraz takich, którzy zostali zatrudnieni po wprowadzeniu reformy. Z drugiej strony był charakterystyczny dla teorii ugruntowanej, w której poszukuje się adekwatności próby pozwalającej na nasycenie kategorii „zgodnie z typem teorii, którą [badacz – dop. J. S.] zamierza rozwinąć”⁷. Autorka szczegółowo opisała trudności, jakie napotkała przy dobieraniu uczestników badań, a także uzasadniła liczebność próby zastosowaniem „teoretycznej wystarczalności” (s. 144). To ważny, moim zdaniem, fragment książki, szczególnie dla początkujących badaczy pragnących stosować teorię ugruntowaną, gdyż pokazuje różnice pomiędzy statystycznym a teoretycznym pobieraniem próby i wyczuła na przeszukiwanie danych. Cenne jest także przejrzyste przedstawienie kolejnych kroków analizy zebranego materiału biograficznego, ukazujące sposób kodowania, prowadzącego od analizy wątków, aż po budowanie teoretycznych podstaw do opisu „procesu zmiany i wyłaniania się nowych wzorów karier zawodowych nauczycieli w wyniku procesów modernizacji polskiej oświaty” (s. 158). Autorka udowadnia biegłość w stosowaniu założeń teorii ugruntowanej, nie tylko czerpiąc inspirację z klasycznych badań (Kathy Charmaz), ale prezentując przykłady własnych rozwiązań metodologicznych, np. roboczych kart mapy kodowej (s. 156).

Tak szczegółowo opisana strategia badań zachęca czytelnika do zapoznania się z efektami podjętych działań. Ich prezentacja została przedstawiona w kolejności, odpowiadającej podjętym polom problemowym, które można ująć w schemat konstruktów pierwszego i drugiego rzędu Alfreda Schütza⁸. Autorce udało się opisać doświadczenia świata intersubiektywnego badanych nauczycieli, aby potem dokonać ich interpretacji wykorzystując „konceptualne układy odniesienia”⁹.

⁷ B. Glaser, A. L. Strauss, *Odkrywanie teorii ugruntowanej. Strategie badania jakościowego*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2009, s. 54.

⁸ A. Schütz, *O wielości światów*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2008.

⁹ Ibidem, s. 13.

Rozdział trzeci ukazuje doświadczenia badanych związane z procesem stawania się nauczycielem. Kędzierska wykazała, że pomimo różnych dróg prowadzących do rozpoczynania zawodu w czasach przed i po wprowadzeniu reformy oświatowej nie zostały rozwiązane dylematy, przed którymi stoją nauczyciele na początku i w trakcie pracy zawodowej, jak choćby dotyczące pozycji społeczno- ekonomicznej czy negatywnej selekcji do zawodu. Obok nich pojawiły się nowe zjawiska związane z dysonansem pomiędzy wzrastającą liczbą nauczycieli z wyższym poziomem wykształcenia a jakością ich kompetencji do zawodu. Niepokojący jest także w biografjach zawodowych wszystkich badanych brak „znaczących – innych”, a więc wzorów osobowych doświadczonych nauczycieli. Na tym tle w rozdziale czwartym prezentuje zjawisko kariery nauczycielskiej, charakteryzując jej konstrukty typowe dla pracy zawodowej przed i po wprowadzeniu reformy.

Odwołując się do wzorów karier przedstawicieli innych zawodów, których dotknęła zmiana społeczna w Polsce (robotników i ludzi biznesu), opisanych przez Markietę Domecką i Adama Mrozowickiego¹⁰, wyróżniła obecne w narracjach badanych doświadczenia karier nauczycielskich jako „konstrukcja” „kotwica”, „patchwork”, „ślepy zaułek/tunel”. Wykazała, że w przypadku nauczycieli można zauważyć inwersję tych wzorów, związaną z jednej strony z przemianami społecznymi, jednak z drugiej strony z regułami wciąż silnie „zetatyzowanej” oświaty polskiej. Dokonuje zatem pogłębienia wymienionych typów karier wprowadzając nowe ich rodzaje, prezentując ich „ugruntowanie” w danych. Autorka „pozwala mówić badanym”, jednak każde cytowanie służy ilustracji wnikliwej interpretacji, w której ujawnia się erudycja Kędzierskiej, a przede wszystkim wrażliwość teoretyczna, dzięki której badacz potrafi „konceptualizować i formułować teorię, gdy wyłania się ona z danych”¹¹.

W rozdziale piątym badaczka wraca do kategorii areny działań, aby przedstawić dwa podstawowe obiekty graniczne, wokół których krystalizują się dyskursy społecznego świata nauczycieli: sposoby definiowania przez nich własnej pracy oraz znaczeń przypisywanych procesowi uczenia-nauczania. Jeśli chodzi o pierwszą płaszczyznę, to wypowiedzi badanych pozwalają spojrzeć na doświadczenie przez nich napięcie pomiędzy perspektywą etatystyczną a merytokratyczną w swoim zawodzie. Z jednej strony widzą konieczność zastosowania nowych rozwiązań, wynikających z gospodarki rynkowej, z drugiej strony stabilizacja osiągnięta dzięki certyfikacji (kolejne kursy doskonalące odbywane da certyfikatów) jest nadal najlepszą perspektywą zawo-

¹⁰ M. Domecka, A. Mrozowicki, *Robotnicy...*, s. 140.

¹¹ B. Glaser, A. L. Strauss, *Odkrywanie...*, s. 41.

dową. Autorka zwraca uwagę także na tzw. kariery paralelne, a więc dodatkowe zatrudnianie się nauczycieli w różnych rodzajach działalności wolnorynkowej, które to zjawisko jest dowodem na adaptację jednostek do zmiany systemowej, prowadzącej do modelu „1+”, który jest marzeniem współczesnych Polaków (etat+działalność s. 292). Prezentację uzyskanych wyników kończy podrozdział, w którym, wykorzystując analizę opowieści organizacyjnych, wskazuje na transformacyjne niezmienniki (s. 339), a więc te obszary doświadczeń, które były szczególnie ważne dla badanych. Odpowiadały im typy opowieści o misji, uczniach, heroizmie, nauczycielach i władzy. Pomimo różnych tematów, można zauważyć wspólny mianownik tych opowieści. Jest nim funkcjonowanie badanych nauczycieli pomiędzy oddziaływaniem nowej sytuacji oświatowej, związanej z nową ekonomią, ale także nowymi możliwościami zawodowymi, nowymi kontekstami życia uczniów, a wciąż obecną tęsknotą za „czytelną rolą nauczyciela niosącego, może nieco przygasły, ale zawsze kaganek oświaty” (s. 327).

Nie sposób streścić wszystkich wątków analizy zebranego materiału przez autorkę książki *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI...* bez utraty ich dynamiki i różnorodności. Wiele z nich może stać się inspiracją dla kolejnych badaczy, jak choćby lęk o pracę współczesnych nauczycieli czy dwoistość ich zachowań wobec rzeczywistości wolnorynkowej. Na przykładzie pracy badawczej Kędzierskiej czytelnik może zatem prześledzić relację między działającymi podmiotami a zmianami, dokonującymi się w społeczeństwie, na którą wskazywał Anthony Giddens w teorii strukturacji¹². Pozwala ona wyjaśnić aktywną a nie bierną postawę nauczycieli wobec nowych zjawisk w systemie oświaty, którzy podejmują kariery paralelne, przerzucają odpowiedzialność, wypierają konieczność przeformułowania swojej roli, bronią zagrożonego statusu i przywilejów. Rzecz jasna nie są to działania, które wiązałyby się ze zmianą profesjonalnych schematów pracy nauczyciela, a raczej zachowania adaptacyjne, będące następstwem niezakończonego procesu modernizacji systemu oświatowego, które to zachowania autorka w podsumowaniu nazywa utrzymywaniem „stanu hybrydalności, w którym tak dobrze nauczyli się funkcjonować” (s. 349).

Ten kontrowersyjny obraz doświadczania nowej rzeczywistości przez polskich nauczycieli ma wszelkie znamiona wiarygodności dzięki precyzji, z jaką skonstruowała go Kędzierska. Wykorzystała założenia teoretyczne nauk granicznych z pedagogiką, wykazując się biegłością ich odczytania w świetle

¹² A. Giddens, *Stanowienie społeczeństwa. Zarys teorii strukturacji*, przekł. S. Amsterdamski, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2003, s. 63.

uzyskanych danych. Pracowite przeszukiwanie wyłaniających się opowieści organizacyjnych wymagało obiektywizmu od badaczki, która przecież także jest nauczycielem, rozpoczynającym swoją karierę zawodową przed transformacją ustrojową, z drugiej strony może właśnie to doświadczenie spowodowało wyczulenie na kolejne warstwy odkrywanych znaczeń.

Książka *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI. KONTEKSTY – WZORY – POLA DYSKUSJI* powinna mieć wiele grup odbiorców. Warsztat metodologiczny zainteresować może badaczy, planujących procedurę badań w paradygmacie jakościowym, a także zainteresowanych teoriami socjologicznymi Straussa czy Giddensa. Obszerna część empiryczna stanowić może ważne źródło wiedzy o nauczycielach, wychodzącej poza konwencjonalne problemy pedeutologii. Jednak, moim zdaniem, książka Kędzierskiej jest również ważna dla „nauczycieli nauczycieli”, a więc pracowników uczelni wyższych, przygotowujących przyszłych pedagogów do zawodu, jako źródło refleksji nad „światami życia codziennego” początkujących studentów (np. świadomość „szoku praktyki”, s. 211), ale także czynnych zawodowo nauczycieli, studiujących dla uzupełnienia kwalifikacji. To właśnie uczelnia powinna stać się miejscem przekraczania stereotypu nauczyciela zależnego od systemu, przez praktykowanie poczucia niezależności i autonomii, która z kolei stanowi pomost do współzależności¹³, związanej ze świadomym konstruowaniem relacji ze środowiskiem społecznym.

BIBLIOGRAFIA

- Awerianow H. (obecnie Kędzierska), *Nauczyciel wobec zmian edukacyjnych – źródła oporu*, WSP, Bydgoszcz 1996, nieopublikowana praca doktorska.
- Blumer H., *Interakcjonizm społeczny. Perspektywa i metoda*, przekł. G. Woroniecka, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2007.
- Domecka M., Mrozowski A., *Robotnicy i ludzie biznesu. Wzory karier zawodowych a zmiana społeczna w Polsce*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2008, nr 1, t. 4.
- Giddens A., *Stanowienie społeczeństwa. Zarys teorii strukturalizacji*, przekł. S. Amsterdamski, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2003.
- Glaser B., Strauss A. L., *Odkrywanie teorii ugruntowanej. Strategie badania jakościowego*, przekł. M. Gorzko, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2009.
- Kwiatkowska H., *Tożsamość nauczycieli: między anonią a autonomią*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Kwiatkowski M., *Nieprzejrzystość. Bariery merytokracji kadrowej w sektorze publicznym*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2011.
- Marody M., *Kulturowe aspekty zmiany społecznej*, [w:] *Między rynkiem a etatem. Społeczne negocjowanie polskiej rzeczywistości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Schütz A., *O wielości światów: szkice z socjologii fenomenologicznej*, przekł. B. Jabłońska, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2008.

¹³ H. Kwiatkowska, *Tożsamość nauczycieli: między anonią a autonomią*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 232.

Sławecki B., *Zatrudnianie po znajomości. Kapitał społeczny na rynku pracy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.

SUMMARY

A humble or anchored teacher?

Book Review by Hanna Kędzierska *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI. KONTEKSTY – WZORY – POLA DYSKURSU*. Adam Marszałek Publisher, Toruń 2012, pp 373

The scientific discussion about the phenomenon of career rarely concerns teachers, therefore in the review of the book titled *KARIERY ZAWODOWE NAUCZYCIELI. KONTEKSTY – WZORY – POLA DYSKURSU* by Hanna Kędzierska, published in 2012, I pay attention to the interesting approach to this issue, proposed by the author. The broad context of teachers' professional activity constitutes an opportunity for reflection on the consequences of the political transformation for the ethos of the teacher's work in modern times.

KEYWORDS: teacher's job, career, socialization